

incipientes (*Vulg.* accipientes) jubilæi voverit agrum, quanto valere potest, tanto æstimabitur. Si autem post aliquantum temporis, supputabit sacerdos pecuniam juxta annorum, qui reliqui sunt, numerum usque ad jubilæum, et detrahetur ex pretio. Quod si voluerit redimere agrum illo qui voverat, addet quintam partem æstimate pecunie, et possidebit eum. Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venundatus, ultra eum qui voverat, redimere non poterit: quia cum jubilæi venerit dies, sanctificatus erit Domino, et possessio consecrata ad jus pertinet sacerdotum. Si ager emptus est, et non de possessione majorum sanctificatus fuerit Domino, supputabit sacerdos juxta annorum numerum usque ad jubilæum pretium, et dabit ille qui voverat eum, Domino. In jubilæo autem revertetur ad priorem dominum qui vendiderat eum, et habuerat in sorte possessionis sue. Omnis æstimatio sicuti sanctuarii ponderabitur. Siclus viginti obolos habet. Primogenita, quæ ad Dominum pertinent, nemo sanctificare poterit, et vovere, sive bos, sive

ovis fuerit, Domini sunt. Quod si immundum est animal, redimet qui obtulit, juxta æstimationem tuam, et addet quintam partem pretii; si redimere noluerit, vendetur alteri quantumcumque a te fuerit æstimatum. Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino. Et omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur. Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, et illi sanctificentur. Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum. Omnium decimarum bovis et ovis et capræ [h. non habet], quæ sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur: si quis mutaverit, et quod mutavit (*Vulg.* mutatum est), et pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, et non redimetur. Hæc sunt præcepta, quæ mandavit Dominus Mosi ad filios Israel in monte Sinai.

Explicit Vajera, id est, Leviticus.

TITULI LIBRI NUMERI, QUI HEBRAICE DICITUR VAJEDABBER.

- I. Præcepit Dominus Mosi, ut numerum totius populi a viginti annis et supra, omnium virorum, ac principum familiarum describat, excepta tribu Levi, et qualiter castra promoveantur, vel ponantur.
- II. Descriptio tribus leviticæ, et ut quis debeat in ministerio Domini officio mancipari.
- III. Ubi præcepit maculatos extra castra esse, de votis reorum, de aquis zelotypiæ inter uxorem et maritum.
- IV. De consecratione Nazæeorum et oblationibus eorum: quomodo sacerdotes populum benedicant.
- V. De dedicatione tabernaculi, et altaris, et quid per duodecim dies singuli principes tribuum obtulerint. De consecratione levitarum, et de lucernis contra aquilonem ponendis, ut mensam panum propositionis respiciant.
- VI. De primo pascha in deserto, et secundo eorum, qui primum facere non potuerunt: et tribus argenteis ad congregandum populum faciendis.
- VII. Ubi mota sunt castra, cognato suo Moses suadet, ut ad terram promissionis secum pergat.

De murmuratione populi, et igne iracundiæ Dei vindicantis in eo. De desiderio populi quærentis carnes, cepas, et cucumeres, et cætera, et noluminum dulcissimum man. De septuaginta presbyteris prophetantibus, et de coturnicibus ad comedendum eis irascente Deo adductis, et de sepulchris concupiscentiæ.

VIII. De murmuratione Aaron et Mariæ, et de lepra ejus. De exploratoribus ad terram promissionis considerandam missis. De fructuum indicis allatis. De tentatione populi et pavore. De fide Josue et Caleb. De iracundiâ Dei, ubi per scipsum jurat nullum ex eis terram promissionis contingere.

IX. De spontaneis votis. De primitiis separandis. De anima quæ per ignorantiam, vel superbiam peccat. De homine ligna colligente; qua sententia debuit Deo imperante berelli. De ambriis in angulis palliorum.

X. De certamine Dathan, Core, et Abiron, et de interitu eorum. Populus contra Mosén et Aaron

pro eis murmuratus est. Ubi ira exiit a Domino, et populum percutere cepit, et Aaron thyrillum cum thyminitate offerens prohibuerit vastatorem. De virgibus duodecim, et virga Aaron frondescente.

XI. De custodia tabernaculi, quod ad sacerdotem pertinet. De primogenitis redimendis, et de decimis decimandis.

XII. De vitula rufa, quæ extra castra macratur. De expiatione. De aqua contritionis et morte Mariæ.

XIII. Moses nuntios mittit ad Edom transitum petens, et prohibitus est. De morte Aaron in monte Hor, et Eleazaro successore filio ejus. De serpente aneo, et nuntius ad Seon regem Amorrhæorum directis.

XIV. De Baluac rege, et Balam ariolo, ubi asina locuta est, et quomodo e contrario benedixerit populo Israel.

XV. Populus initiatus Beelphegor. Jubeat Dominus principes populi suspendi in patibulis. De scorto Madianitide, et vindicta Phinees. De bello Madianitis illato, et populo iterum numerato. De filiabus

Salphaad hereditatem quærentibus. De Mosi morte prædicta, et Josue ordinato successore ejus.

XVI. De ritu sacrificii matutini, et holocausti faciendi per singulos menses, qui sibi anno verteute succedunt. De oblatione in pentecoste. De oblationibus mensis tabularum, et votis mulierum.

XVII. De interfectione Madianitarum, et prædæ eorum. De petitione Rubenitarum et Gauditarum, ut in eadem terra animalium merito sortes suscipiant, et concessione Mosi.

XVIII. Hic profectionum loca commemorat, et in quibus locis fuerint tentoria.

XIX. Dominus præcipit qualiter terram repositionis sorte dividant, et unaquæque tribus cuius loci debent sine conclusi.

XX. Ubi jubetur urbes in fugitivorum præsidia separari, et qui sint qui debeant præsidia confoceri. Filii filiorum Joseph Mosén interpellant pro filiabus Salphaad, ne hereditate donante in alia tribu, conjugia sortiantur, ne sortium confusio fiat, et aliorum possessio ad alteros transeat, et præcepta sunt in tribu sua quibus voluissent conjugia sociari.

BREVES LIBRI NUMERI.

- I. Recognitio duodecim tribuum facta a Mose et Aaron, et duodecim principibus, a viginti annis et supra, præter levitas (1), dc. iii. et vi.
- II. Jubeat Dominus tribuum Levi non numerari: ut ipsi tabernaculo deseriant, et ministrant.
- III. Jubeat Dominus ut ordinate procedant per domus paternas, et per turnas suas.
- IV. De progenie Mosi, et Aaron, et filiorum ejus, qui ad sacerdotium uncti sunt.
- V. Levitas dicit Dominus adjungi Aaron, eo quod sibi accepit eos pro omnibus primogenitis Israel.
- VI. Levitæ dinumerantur a mense uno et supra, duo millia ducenti et septuaginta quatuor.
- VII. Omnem primogenitum filiorum Israel a mense uno et supra jussit Dominus dinumerari.
- VIII. Filios Caath jubeat Dominus portare arcam, et mensam, et altare, et ut non tangant sancta, ne moriantur.
- IX. Filios Gerson jubeat portare tabernaculum et lora.
- X. Filios Merari capita tabernaculi, et seras et columnas, et bases, omnes portantes opus tabernaculi octo millia quingenti octoginta.
- XI. Jubeat Dominus ejici de castris omnem immundum.
- XII. De muliere, quæ latenter fuerit adulterata.
- XIII. De iis, qui votum voverint castitatis.
- XIV. Quomodo benedicant populum sacerdotes.
- XV. Ungit Moses tabernaculum, et principes numerum offerunt.
- XVI. Singuli per singulos dies duodecim principes munera sua Mosi offerunt.
- XVII. De candelabro, et lucernis.
- XVIII. De levitis purificatis ad ministerium tabernaculi.
- XIX. A viginti quinque annis levitas accedere ad ministrandum, et a quinquaginta recedere.
- XX. Anne secundo ex Ægypto in primo mense jubet Dominus celebrari pascha.
- XXI. Perfectum est tabernaculum, et nubes tetit illud in die, et ignis in nocte.

(1) Unus Palatin. ms. « Et duodecim tribus principibus a triginta et supra, præter levitas dcxv et vi. ».

- XXII. *Præcedente nube, ex præcepto Domini promovebant, et consistebant.*
 XXIII. *De tubis argenteis ad promovenda castra.*
 XXIV. *In secundo anno, secundo mense promovent omnes filii Israel castra.*
 XXV. *Hobab cognatum (1) suum hortatur Moses venire secum.*
 XXVI. *Promoverunt de monte Domini, et area testamenti præcedebat eos.*
 XXVII. *Murmuravit populus, et ignis consumit aliquos ex ipsis.*
 XXVIII. *Flevit populus petentes carnes: et dicit Moses ad Dominum: Non potero solus ferre populum istum.*
 XXIX. *Dicit Dominus Mosi: Convoca ad me septuaginta viros seniores, et dabo eos tibi in auxilium.*
 XXX. *Tulit Dominus ab spiritu Mosi, et posuit super seniores, et prophetaverunt.*
 XXXI. *Misit Dominus gregem coturnicum in castra, et percussit ex populo viginti tria millia virorum.*
 XXXII. *Aaron et Maria male locuti sunt de Mose, et Maria percussa (2) est lepra, et fuit extra castra septem diebus.*
 XXXIII. *Mittit Moses speculatores duodecim, singulos de singulis tribubus, qui reversi miserunt terrorem in populo. Caleb autem exhortabatur populum, ut ascenderent adversus eos.*
 XXXIV. *Murmuravit populus dicens: Denus nobis duces (3), et revertamur in Ægyptum.*
 XXXV. *Iralus est Dominus, et dicit percutere populum, et deprecatus est Moses Dominum, et propitius factus est eis.*
 XXXVI. *Jurat Dominus non introducere eos in terram promissionis pro eo quod murmuraverint.*
 XXXVII. *De holocausto et sacrificio.*
 XXXVIII. *Primitias panis terræ quam ingressi fuerint, jubet sibi offerri Dominus.*
 XXXIX. *Eum qui colligit ligna in sabbato, jubet Dominus lapidari.*
 XL. *De fimbriis faciendis.*
 XLI. *De Core, Dathan, et Abiron, et ducentis quinquaginta principibus.*

(1) Idem ms. « generum suum », pro « cognatum ».

(2) In Palat. ms. « perfusa est », pro « percussa ».

(3) Bis effert Palat. ms. verba: « Demus nobis duces, demus nobis duces ».

(4) Interseri Palat. ms. hic nomina, « Chore ».

(5) Quæ subsequuntur hujus capituli verba, ms. Palat. ignorat.

- XLII. *Dicit Dominus delere omnem synagogam, et deprecanti sunt Moses et Aaron pro populo, et gloriose terra Dathan et Abiron (4), et consumpsit ignis ducentos quinquaginta ferentes incensum.*
 XLIII. *Exiit ira a facie Domini, et fragor factus est, et moriuntur ex populo quatuordecim milia septingenti, pro eo quod murmuraverunt adversus Mosen et Aaron.*
 XLIV. *De virga Aaron quæ floruit, et ut desinat populus murmurare, ne moriantur.*
 XLV. *Tribum Levi jubet servire tabernaculo, et custodire, et ad vasa sancta ne accedant.*
 XLVI. *Levitas jubet accipere decimas, et ex ipsis decimas offerre.*
 XLVII. *Vaccam cremari in cineres ad aquam sportionis.*
 XLVIII. *Mortua est Maria in deserto: murmuravit populus pro aqua, et percussit Moses petram virga dicens: Nuncquid de petra hæc producemus vobis aquam (5)? Et exiit aqua multa. Dominus dicit ad Mosen, et Aaron: Non inducatis vos populum istum in terram, quam dedi eis.*
 XLIX. *Mittit Moses ad regem Edon, ut transirent per ipsum, et ille noluit.*
 L. *Jubet Dominus Mosi, ut vestiat Eleazarum stolam patris sui Aaron in Hor monte (6), et ut Aaron moriatur ibi.*
 LI. *Rex Ara: belligeravit adversus Israel, Domino prohibente, et subditi sunt ei.*
 LII. *Murmuravit populus: et inmisit eis Dominus colubros mortis.*
 LIII. *Profecti ambulant per desertum, et misit Moses ad Seon, ut transirent per fines ejus, et noluit Seon, sed venit ad pugnam, et occidit eum Israel (7).*
 LIV. *Exiit Og rex in obviam Israel ad pugnam, et fecit ei sicut fecit Seon regi Amorrhæorum.*
 LV. *Balaac rex Moab misit ad Balaam, ut veniret, et malediceret Israel: et obviavit illi Angelus evaginato gladio, et volabat occidere eum.*
 LVI. *Fornicati sunt ex populo cum Madianitis, et occidit Phinees Zamri cum Madianite, et mortui sunt ex populo viginti quatuor millia.*

(6) Hæc quoque, « In Hor monte, etc. » nescit Palat. codex.

(7) Rursum hæc, « et occidit eum Israel » in Palat. ms. sicut et tertio ab hoc capitulo postrema illa verba, « et volabat occidere eum », desiderantur.

- LVII. *Dicit Dominus ad Mosen ut percutiat Madianitas.*
 LVIII. *Præcepit Dominus Mosi, a vicesimo anno (1) et supra considerari populum: et numerati sunt sexcenta millia, et mille septingenti triginta.*
 LIX. *Filii Levi, ex quibus Anram, et uxor ejus Jochabed (quæ peperit Aaron et Mosen et Mariam) qui considerati sunt ab uno mense, et supra viginti tria millia.*
 LX. *Accepti Moses Jesum filium Nace, et imposuit super eum manus coram omni populo, sicut constituit illi Dominus.*
 LXI. *Dicit Dominus Alosi, ut præcipiat populo de sacrificiis et hostiis offerendis.*
 LXII. *Quæ in die paschæ offerri debeant, ostendit.*
 LXIII. *Quæ in pentecoste.*
 LXIV. *Quæ in mense septimo per dies septem.*
 LXV. *Votum quod coverit quis non prætermittendum.*
 LXVI. *Dicit Dominus Mosi, ut faciat vindictam in Madianatas, et commiserunt contra Madian, et occiderunt omnem masculinum eorum.*

(1) Palat. ms. « a tricesimo anno ».

(2) Idem ms. « trans Jordanum ».

(3) Pro « Chanaan », præfert ms. Palat. « Moab ».

CAPITULA LIBRI NUMERI QUI HEBRAÏCE DICITUR VAJEDABBER.

- I. *De levitis non numerandis.*
 II. *De castris constituendis.*
 III. *Progenies Aaron.*
 IV. *Levitas obsequio Aaron dati.*
 V. *Levitas pro primogenitis Israel datos.*
 VI. *Numerus levitarum.*
 VII. *Consideratio primogenitorum.*
 VIII. *Redemptio primogenitorum pro levitis.*
 IX. *De servitio filiorum Caath.*
 X. *Levitas a triginta annis usque ad quinquagesimum ministrare.*
 XI. *De servitio filiorum Gerson.*
 XII. *De servitio filiorum Merari.*
 XIII. *Ubi leprosi de castris ejiciuntur.*
 XIV. *De peccatis negligentia.*
 XV. *Primitias sacerdotum esse.*
 XVI. *De Zelotypis.*
 XVII. *Qui votum vovit castitatis.*
 XVIII. *Ubi Deus jubet quomodo benedicantur filii Israeli.*
 XIX. *Principes vehicula offerentes. Munera principum.*
 XX. *Aræ dedicatio.*
 XXI. *De candelabro.*
 XXII. *De purificatione levitarum.*
 XXIII. *De primogenitis.*
 XXIV. *De levitarum ordinatione.*
 XXV. *A quo tempore ætatis, et usquequo levites in tabernaculo deserviant.*
 XXVI. *De pascha.*
 XXVII. *De immundis, qui pascha celebrare non poterunt.*
 XXVIII. *Quomodo promoveantur.*
 XXIX. *De tubis ad Moysen.*
 XXX. *Profectio prima a monte Sina.*
 XXXI. *Cognato suo Moyses profecti sui secum suadet.*
 XXXII. *Ubi murmurat populus, et igne percussus oburitur.*
 XXXIII. *Desideria carni, et peporum, et ceporum.*
 XXXIV. *De manna.*
 XXXV. *Moyses ad Deum pro carnis.*
 XXXVI. *De septuaginta senioribus, qui acceperunt de spiritu ejus.*

- XXXVII. Maria et Aaron adversum Moysen murmurant.
- XXXVIII. Ubi misit Moyses considerare terram, et de botro, et malo.
- XXXIX. Moses satisfacit pro populo.
- XI. Ubi murmuravit synagoga adversus Deum, et vindictam sumpsit. Comminatio quod in eremo moritari essent a viginti annis et supra.
- XII. Ubi moriuntur, qui terræ detraxerunt exploratores.
- XLII. Ubi populus montem ascendere prohibetur ab Amalec.
- XLIII. Deprecatio sacrificiorum.
- XLIV. De primitiis.
- XLV. De synagoga si nolens peccaverit.
- XLVI. De peccato superbia.
- XLVII. De eo qui lignum colligit sabbato.
- XLVIII. De Core, Dathan, Abiron, et cætera.
- XLIX. De arulis et thuribulis.
- L. De virga, quæ floruit.
- LI. Dominus ad Aaron, de sacerdotio et levitis.
- LII. De portionibus sacerdotum, quæ sunt ex oblationibus populi.
- LIII. De sacerdotibus et levitis, nihil debere habere.
- LIV. Pecunias debere dare levitas ex decimis suis.
- LV. De purificatione aquæ sparsionis, et immundum tangentibus, et aqua.
- LVI. Maria defuncta.
- LVII. De aqua contradictionis.
- LVIII. Ubi non est populus admissus transire per filios Edom.
- LIX. Ubi Aaron moritur.
- LX. Ubi populus Deo Chananaeorum devovit.
- LXI. De serpente aereo.
- LXII. Ubi Dominus aquam de puteo dedit filiis Israel, et de cantico, quod est dictum super eum.
- LXIII. Populus Israel pugnat contra regem Moab, et Scon, et Og regem Basan, et expugnavit eos.
- XLIV. De Balaam, et Balaam.
- LXV. De asina loquente.
- LXVI. Ubi populus fornicatur.
- LXVII. Phinees adulteros interfecit.
- LXVIII. Numerus levitarum.
- LXIX. Quibus terra dividi jubetur.
- LXX. De numero filiorum Levi.
- LXXI. Ubi filia Salphaad pro hæreditate Moysen interpellant.
- LXXII. De successione hæreditatis.
- LXXIII. Ubi Moyses in montem ascendere jubetur.
- LXXIV. Ubi Jesus a Domino destinatur.
- LXXV. De sacrificiis agnorum.
- LXXVI. De sacrificio sabbati.
- LXXVII. Sacrificium neomenia.
- LXXVIII. Sacrificium paschæ.
- LXXIX. Sacrificium novorum in pentecoste.
- LXXX. Sacrificium mensis septimi.
- LXXXI. Sacrificium jejunii septimi.
- LXXXII. Sacrificium tabernaculorum in mense septimo.
- LXXXIII. De voto complendo.
- LXXXIV. De voto femine.
- LXXXV. De vindicta in Madianitis.
- LXXXVI. Ubi Moyses indignatur propter Madianitas.
- LXXXVII. De divisionibus prædæ Madianitarum.
- LXXXVIII. Ubi pars populi hæreditatem petit.
- LXXXIX. Itinera populi.
- XC. De idolis confringendis.
- XCI. De sorte possessionis.
- XCII. Nomina principum, qui partituri erant terram.
- XCIII. Præcepta populi, ut levitis dent civitates et suburbana.
- XCIV. De civitatibus refugii.
- XCv. De interfectis.
- XCVI. Si fortuito et absque odio quis percussit proximum suum.
- XCvII. De filiabus Salphaad, ut proximis nubant.

INCIPIIT

LIBER VAJEDABBER,

QUI APUD SOS DICITUR

NUMERI.

T. J. B. I. Cap. I. — Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo foderis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Aegypto, dicens : Tollite summam universæ congregationis filiorum Israel per cognationes et domos suas, et nomina singulorum, quidquid sexus est masculini a vicesimo anno supra, omnium virorum fortium ex Israel [h. omnes bellatores ex Israel], et numerabitis eos per turmas suas, tu et Aaron. Eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in cognationibus suis, quorum ista sunt nomina. De Ruben, Elisur filius Sedeur. De Simeon, Selumiel filius Surisaddai. De Juda, Naasson filius Aminadab. De Issachar, Nathanael filius Suar. De Zabulon, Eliab filius Itelon. Filiorum autem Joseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud. De Manasse, Gamaliel filius Phadassur. De Benjamin, Abidan filius Gedeonis. De Dan, Aiezur filius Amisaddai. De Aser, Phaganiel filius Achran. De Gad, Eliasaph filius Dehuel. De Nephthali, Ahira filius Henan. Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus et cognationes suas, et capita exercitus Israel : quos tulerunt Moyses et Aaron cum omni vulgi multitudine, et congregaverunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes, et domos ac familias, et capita, et nomina singulorum [h. domosque familiarum, et nomina singulorum] a vicesimo anno et supra, sicut præceperat Dominus. Numeratique sunt in deserto Sinai. De Ruben primogenito Israelis per generationes et familias ac domos suas, et nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini a vicesimo anno et supra, sicut præceperat Dominus. Numeratique sunt in deserto Sinai. De Ruben primogenito Israelis per generationes et familias ac domos suas, et nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini a vicesimo anno et supra, sicut præceperat Dominus. Numeratique sunt in deserto Sinai. De Ruben primogenito Israelis per generationes et familias ac domos suas, et nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini a vicesimo anno et supra, sicut præceperat Dominus. Numeratique sunt in deserto Sinai.

est masculini a vicesimo anno et supra, procedentium ab bellum, quinquaginta novem millia trecenti. De filiis Gad, per generationes suas et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a viginti annis et supra, omnes qui ad bella procederent, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta. De filiis Juda per generationes et familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum a vicesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere, recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti. De filiis Issachar, per generationes et familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum a vicesimo anno et supra, omnes qui ad bella procederent, recensiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringenti. De filiis Zabulon per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vicesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere, quinquaginta septem millia quadringenti. De filiis Joseph, filiorum Ephraim per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vicesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere, quadraginta millia quingenti. Porro filiorum Manasse per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a viginti annis et supra, omnes qui poterant ad bella procedere, triginta duo millia ducenti. De filiis Benjamin per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vicesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere, triginta quinque millia quadringenti. De filiis Dan, per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vicesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere, sexaginta duo millia septin-

genti. De filiis Aser, per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vicesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere, quadraginta millia et mille quingenti. De filiis Nephthali, per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vicesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere, quinquaginta tria millia quadringenti. Hi sunt, quos numeraverunt Moses et Aaron, et duodecim principes Israel, singulos per domos cognationum suarum. Fueruntque omnis numerus filiorum Israel (1) per domos et familias suas [h. semper, pro domos familiarum suarum, habet] a vicesimo anno et supra, qui poterant ad bella procedere, sexcenta tria millia virorum [h. non habet virorum] quingenti quinquaginta. Levitae autem in tribu familiarum suarum non sunt numerati cum eis. B. II, C. I. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Tribum Levi noli numerare, nec ponam summam eorum cum filiis Israel: sed constitue eos super tabernaculum testimonii et cuncta vasa ejus, et quicquid ad caeremonias pertinet [h. et omnem suppellectilem ejus]. Ipsi portabunt tabernaculum et omnia utensilia ejus, et erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur. Cum proficiscendum fuerit, deponent levitae tabernaculum: cum castrametandum, erigent: quisquis exteriorum accesserit, occidetur. Metabuntur autem castra filii Israel unusquisque per turmas et euntes atque exercitum suum. C. II. Porro levitae per gyrum tabernaculi figent [h. metabuntur] tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel, et excubabunt in custodia [h. custodia] tabernaculi testimonii. Fecerunt ergo filii Israel juxta omnia, quae praeceperat Dominus Moysi.

B. III, Cap. II. — Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens: Singuli per turmas,

(1) In mss. legitur, « fueruntque omnes filiorum Israel, etc. » aut, « fueruntque simul omnes filiorum Israel ». In Antiquis autem Ecclesiae mss. codicibus, qui nunc est in bibliotheca Colbertiana 457, prima manu scriptum fuisse videtur, « fueruntque omnes supputati filiorum Israel, etc. » Quae lectio optima esset: sed duo verba scalpro deleta sunt, et supra positum est, « simul », ut hoc modo legatur: « fueruntque simul filiorum Israel, etc. » MAR.

— Urbinae ms. « Fueruntque omnes filii Israel. » Alias variantes lectiones Martini. affert.

signa, atque vexilla [h. non habet] et domos cognationum suarum, castrametabuntur filii Israel, per gyrum tabernaculi foederis. Ad orientem Judas figet tentoria per turmas exercitus: eruntque principes filiorum ejus Naasson filius Aminadab, et omnis de stirpe ejus summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcenti. Juxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar. Et omnis numerus pugnatorum ejus, quinquaginta quatuor millia quadringenti. In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon. Omnis de stirpe ejus exercitus pugnatorum quinquaginta septem millia quadringenti. Universi qui in castris Judae annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti, et per turmas suas primi egredientur. In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Elisur filius Sedeur, et cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti. Juxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Selumiel [Vulg. Salamiel] filius Surisaddai. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, quinquaginta novem millia ducenti. In tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius Ducl (2) [h. Itahuel], et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta. Omnes, qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia et mille quadragenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscuntur. Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia levitarum et turmas eorum. Quomodo erigetur, ita et deponetur. Singuli per loca et ordines suos [h. Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia levitarum in medio castrorum. Quomodo metabuntur, ita proficiscuntur singuli et ordines suos] proficiscuntur. Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud. Cunctus

(2) Hoc nomen Samaritani et Arabes legunt cum « daleth דעאל ». Daniel et Davaal: quod Vulgatus mox similiter legit. Hebraeus autem hodiernus, LXX, Chald. et Syr. habent « resch » ab initio דעאל; « Rahuel », vel « Raguel ». At S. Hieronymus juxta Samaritanorum codices, in libro nominum Hebraicorum legit iterum cum « daleth », et ipsum nomen citans ex Numeris interpretatur, « agnosceat Deum: Deuel », inquit, « agnosceat Deum »; nempe a radice דעע, « jada », quae significat, « agnovit ». Non ideo tamen de marginali adnotatione incidat statim

exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti. Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadassur. Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti. In tribu filiorum Benjamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui recensiti sunt, triginta quinque millia quadringenti. Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia, centum per turmas suas: tertii proficiscuntur. Ad aquilonis partem castrametati sunt [h. castrametabuntur] filii Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius Amisaddai. Cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, sexaginta duo millia septingenti. Juxta eum fixere tentoria [h. castrametabuntur] de tribu Aser: quorum princeps fuit Phagahiel filius Achran [Vulg. Oehran]. Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta millia et mille quingenti. De tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Henan. Cunctus exercitus pugnatorum ejus, quinquaginta tria millia quadringenti. Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcenti, et novissimi proficiscuntur. Hic numerus filiorum Israel, per domos cognationum suarum et turmas divisi exercitus, sexcenta tria millia quingenti quinquaginta. Levitae autem non sunt numerati inter filios Israel: sic enim praecepit [Vulg. praeceperat] Dominus Moysi. Fecerunt filii Israel juxta omnia, quae praeceperat Dominus Moysi. Castrametati sunt per turmas suas, et profecti per familias suas [Vulg. tur. suas] ac domos patrum suorum.

T. II, B. IV, C. III, Cap. III. — Hæc sunt generationes Aaron et Moysi, in die qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai. Et hæc nomina filiorum Aaron: primogenitus ejus Nadab, deinde [h. non habet] Abiu et Eleazar, et Ithamar. Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum

qui uncti sunt, et quorum repleta et consecrata manus ut sacerdotio fungerentur. Mortui sunt autem Nadab et Abiu, cum offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar et Ithamar coram Aaron patre suo. B. V, C. IV. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Applica tribum Levi, et fac stare in conspectu Aaron sacerdotis, ut ministrent ei, et excubent, et observent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii, et custodiant vasa tabernaculi, servientes in ministerio ejus. Dabisque dono levitas Aaron, et filios ejus, quibus traditi sunt a filiis Israel. Aaron autem et filios ejus constitues super cultum sacerdotii. Externus, qui ad ministrandum [h. non habet] accesserit morietur. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Ego tuli levitae a filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Israel, eruntque levitae mei. Meum est enim omne primogenitum, ex quo percussi primogenitos in terra Aegypti: sanctificavi enim quicquid primum nascitur in Israel ab homine usque ad pecus: mei sunt. Ego Dominus. B. VI, C. VI. Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens: Numera filios Levi per domos patrum suorum et familias, omnem masculum ab uno mense et supra. Numeravit Moyses, ut praeceperat Dominus, et inventi sunt filii Levi per nomina sua, Gerson et Caath et Merari. Filii Gerson: Lebni et Semei. Filii Caath: Amram et Jessaar, Helron et Oziel. Filii Merari: Mahali et Musi. De Gerson fuere familiae duae, Lebnetica, et Semeitica: quarum numeratus est populus sexus masculini ab uno mense et supra, septem millia quingenti. Hi post tabernaculum metabuntur ad occidentem, sub principe Eliasaph filio Lael. Et habebunt excubias in tabernaculo foederis, ipsum tabernaculum et operimentum ejus, tentorium, quod trahitur ante fores tecti foederis, et cortinas atrii: tentorium

aliqua suspicio, quasi non sit Hieronymi, qui in suo exemplari Hebraico legebat דעאל, « Deuel »; quia frequenter ipse nos docet eadem nomina diverso modo, ac diversis literis scribi fuisse solita: ut est nomen « Dibon », de quo hæc observari voluit lib. vi comment. in cap. xv (vers. 2) Isaie: « Ne quis », ait, « scriptoris vitium putet, et errorem, emendare dum vult, faciat: una urbs et per m, & et per b » litteram scribitur; « quibus » Dimon, silentium interpretatur. Dibon, fluens: « indito utroque nomine propter latices, qui tacite flunt. Usque hodie indifferenter et « Dimon » et « Dibon » hoc oppidum

dicatur ». Verum qui necesse fuit in exemplum « Dibon » sumere, cum ipsissimum nomen de quo nunc sermo nobis est, infra, cap. vii, 32 et 47, scribatur et in Chaldaico דעאל, « Deuel », et non « Ruel »? MAR. — Verissime adnotatum Hebræo scholiaste, in Hebraico esse « Rahuel » דעאל. Sed idem hoc nomen est, quod superiore capitulo v. 14, in ipso Hebraico « Dahuel », דעאל, scribitur, sicque inferius his cap. vii, 52 et 47. Constatque totam diversitatis causam esse ex scribarum prophanitate nimisque similitudine litterarum ד ו ך et ך et ך repetendam.

quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi, et quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi et omnia utensilia ejus. Cognatio Caath habebit populum Amramitas et Jessaritas, et Hebronitas et Ozielitas. Hæ sunt familiae Caathitarum recensite per nomina sua: omnes generis masculini ab uno mense, et supra, octo millia sexcenti habebunt excubias sanctuarii, et castrametabuntur ad meridianam plagam. Princepsque eorum erit Elisaphan filius Oziel: et custodient arcam, mensamque et candelabrum, altaria et vasa sanctuarii, in quibus ministratur, et velum, cunctamque hujusemodi suppellectilem. Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodie sanctuarii. At vero de Merari erunt populi Mahalite et Musite recensiti per nomina sua: omnes generis masculini ab uno mense et supra, sex millia ducenti. Princeps autem (*Vulg. tac. autem*) eorum Suriel filius Abiajil: in plaga septentrionali castrametabuntur. Erunt sub custodia eorum tabulae tabernaculi et vectes, et columnæ ac bases earum, et omnia quæ ad cultum hujusemodi pertinent: columnæque atrii per circuitum cum basibus suis, et paxilli cum funibus. Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id est, ad orientalem plagam, Moses et Aaron [h. Moses, Aaron et filii ejus, id est, Aaron], cum filiis suis, habentes custodiam sanctuarii in medio filiorum Israel. Quisquis alienus accesserit, morietur. Omnes levitæ, quos numeraverunt Moses et Aaron juxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino a mense uno et supra, fuerunt viginti duo millia. B. VII, C. VII. Et ait Dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israel a mense uno et supra, et habebis summam eorum. Tollesque levitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel: ego sum [h. non habet, sum] Dominus: et pecora eorum pro universis primogenitis pecoris (*Vulg. pecorum*) filiorum Israel. Recensuit Moses, sicut præceperat Dominus, primogenitos filiorum Israel. Et fuerunt masculi per nomina sua, a mense uno et supra, viginti duo millia ducenti septuaginta tres. C. VIII. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Tolle levitas pro primogenitis filiorum Israel, et pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque levite mei. Ego sum [h. non habet, sum] Dominus. In pretio autem ducentorum septuaginta trium, qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filio-

rum Israel, accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram sanctuarii. Siclus habet obolos viginti. Dabisque pecuniam Aaron et filiis ejus pretium eorum qui supra sunt. Talit igitur Moses pecuniam eorum, qui fuerant amplius, et quos redemerant a levitis pro primogenitis filiorum Israel, mille trecentorum sexaginta quinque siclorum juxta pondas sanctuarii, et dedit eam Aaron et filiis ejus juxta verbum quod præceperat sibi Dominus.

C. IX, Cap. IV. — Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens: Tolle summam filiorum Caath de medio Levitarum per domos et filias suas, a tricesimo anno et supra, usque ad quinquagesimum annum, omnium qui ingrediuntur, ut stent, et ministrent in tabernaculo fœderis. Hic est cultus filiorum Caath: tabernaculum fœderis, et Sanctum sanctorum [h. Hic est cultus filiorum Caath in tabernaculo testimonii. Sancta sanctorum] ingrediuntur Aaron et filii ejus, quando movenda sunt castra, et deponent velum, quod pendet ante fores, involventque eo arcam testimonii, et operient rursum velamine janthinarum pellium, extendentque desuper pallium totum hyacinthinum, et inducent vectes. Mensam quoque propositionis involvent hyacinthino pallio, et ponent cum ea thuribula et mortariola, cyathos et crateras ad liba fundenda: panes semper in ea erunt; extendentque desuper pallium coccineum, quod rursum operient velamento janthinarum pellium, et inducent vectes. Sument et pallium hyacinthinum (*Vulg. et*), quo operient candelabrum cum lucernis et forcipibus suis et emunctoriis et cunctis vasis olei, quæ ad concinnandas lucernas necessaria sunt: et super omnia ponent operimentum janthinarum pellium, et inducent vectes. Nec non et altare aureum involvent hyacinthino vestimento, et extendent desuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vectes. Sed et altare mundabunt cinere, et involvent illud purpureo vestimento, ponentque cum eo omnia vasa, quibus in ministerio ejus utuntur, id est, ignium receptacula, fuscinulas atridentes, uncinos et batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine janthinarum pellium, et inducent vectes. B. VIII. Cumque involverint Aaron et filii ejus sanctuarium, et omnia vasa ejus in commotione castrorum, tunc

intrabunt filii Caath, ut portent involuta: et non tangant vasa sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis: super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cujus curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas [h. erit autem Eleazar filius Aaron sacerdotis super oleum ad concinnandas lucernas], et compositionis incensum, et sacrificium, quod semper offertur, et oleum unctionis, et quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vasorum, quæ in sanctuario sunt. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens: Nolite perdere populum Caath de medio Levitarum; sed hoc facite eis, ut vivant, et non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum [h. cum accesserint ad portanda Sancta sanctorum]. Aaron et filii ejus intrabunt, ipsique disponent opera singulorum, et dividunt quid portare quis debeat. Alii nulla curiositate videant que sunt in sanctuario, priusquam involvantur, alioquin morientur. B. IX, C. X. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos ac familias et cognationes suas [h. per domos familiarum suarum], a triginta annis et supra, usque ad annos quinquaginta. Numerate omnes, qui ingrediuntur, et ministrent in tabernaculo fœderis [h. testimonii]. Hoc est officium familie Gersonitarum, ut portent cortinas tabernaculi, et tectum fœderis, operimentum aliud, et super omnia velamen janthinum tentoriumque, quod pendet in introitu tabernaculi fœderis, cortinas atrii, et velum in introitu, quod est ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos, et vasa ministerii, jubente Aaron et filiis ejus, portabunt filii Gerson: et scient singuli cui debeant onera mancipari. Hic est cultus familie Gersonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis. B. X. Filios quoque Merari per familias et domos patrum suorum recensetis, a triginta annis et supra, usque ad annos quinquaginta, ingredientes ad ministerium tabernaculi, et onera portanda, fuerunt simul octo millia quingenti octoginta. Juxta verbum Domini recensuit eos Moses, unumquemque juxta officium et onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

T. III, B. XI, C. XIII, Cap. V. — Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Precipe filiis Israel, ut ejiciant de castris omnem leprosum, et qui semine fluit, pollutusque est super mortuo [h. pollutusque est super anima]: iam masculum quam feminam ejicite de castris, ne

tum cum basibus et paxillis et funibus suis. Omnia vasa et suppellectilem ad numerum accipiant, sicut portabunt. Hoc est officium familie Merariarum, et ministerium in tabernaculo fœderis: eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis. Recensuerunt igitur Moses et Aaron et principes synagogæ filios Caath per cognationes et domos patrum suorum, a triginta annis et supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi fœderis: et inventi sunt duo millia septingenti quinquaginta. Hic est numerus populi Caath, qui intrant tabernaculum fœderis: hos numeravit Moses et Aaron juxta sermonem Domini per manum Mosi. C. XI. Numerati sunt et filii Gerson per cognationes et domos patrum suorum, a triginta annis et supra, usque ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediuntur, ut ministrent in tabernaculo fœderis; et inventi sunt duo millia sexcenti triginta. Hic est populus Gersonitarum, quos numeraverunt Moses et Aaron juxta verbum Domini. C. XII. Numerati sunt et filii Merari per cognationes et domos patrum suorum, a triginta annis et supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis: et inventi sunt tria millia ducenti. Hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moses et Aaron juxta imperium Domini per manum Mosi. Omnes qui recensiti sunt de levitis, et quos recenseri (1) fecit ad nomen Moses, et Aaron [h. quos numeraverunt Moses et Aaron], et principes Israel, per cognationes, et domos patrum suorum, a triginta annis et supra, usque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi, et onera portanda, fuerunt simul octo millia quingenti octoginta. Juxta verbum Domini recensuit eos Moses, unumquemque juxta officium et onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

T. III, B. XI, C. XIII, Cap. V. — Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Precipe filiis Israel, ut ejiciant de castris omnem leprosum, et qui semine fluit, pollutusque est super mortuo [h. pollutusque est super anima]: iam masculum quam feminam ejicite de castris, ne

(1) Verbum « recenseri » abest in omnibus mss. nostris, quodque magis miramur, abest et in textu canonis Hebraice veritatis, quamvis e regione oppositum sit scholion quod sufficienter docetur lector, nullum esse sensum hujus loci, nisi adsit in contextu supradictum verbum. Ad fidem igitur editionis Vul-

gate ea supplevimus, quæ notarium antiquorum incuria fuerant prætermissa. MAR.

— Verbum « recenseri », quod ab omnibus Martiani mss. abest, supplet, assertique nostris Eribas codex. Palatinus nempe illud, sed et voces « ad nomen » prætermittit.

continent ea cum habitaverint (1) vobiscum [h. in quorum medio ego habito]. Feceruntque ita filii Israel, et eiecerunt eos extra castra sicut locutus est Dominus Mosi. C. XIV. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere ad filios Israel: Vir, sive mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quae solent hominibus accidere, et per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum, et reddent ipsum caput, quantumque partem desuper, ei in quem peccaverint. Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, et erit sacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia. C. XV. Omnes quoque primitiae, quas offerunt filii Israel, ad sacerdotem pertinent: et quidquid in sanctuario offertur a singulis, et traditur manibus sacerdotis, ipsis erit. B. XII, C. XVI. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere ad filios Israel, et dices ad eos: Vir cuius uxor erraverit, maritumque contemnens dormierit cum altero viro, et hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, et testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro: si spiritus [h. et spiritus] zelotypiae concitaverit virum contra uxorem suam, quae vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur, adducet eam ad sacerdotem, et offeret oblationem pro illa, decimam partem sati [h. epha] farinae hordeaceae: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiae est, et oblatio investigans adulterium [h. et oblatio recordationis investigans iniquitatem]. Offeret igitur eam sacerdos, et statuet eam coram Domino: assumetque aquam sanctam in vase fictili, et paucillum terrae de pavimento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, et ponet super manus illius sacrificium recordationis, et oblationem zelotypiae: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congressit. Abjurobitque eam, et dicit: Si non dormivit vir alienus tecum, et si non polluta es, deserto mariti thoro, non te nocebunt aquae istae amarissimae, in quas maledicta congressi. Sin autem declinasti a viro tuo, atque polluta es, et concubisti eum

(1) Ita mss. omnes ad unum; sed melius quod legitur in Vulgata nostra, scilicet, « habitaverint », in prima persona singulari, ut scire licet e marginali scholio canonis Heb. ver. Mart.

— Palatia, prima manu, « quia habito vobiscum ».

altero viro, his maledictionibus subjacebis. Det te Dominus in maledictionem exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, et tumens uterus tuus dirumpatur. Ingrediantur aquae maledictae in ventrem tuum, et utero tumescente, putrescat femur [h. cadere faciat femur tuum, et uterus tuus intumescent. Ingrediantur aquae maledictae in viscera tua, ut dirumpatur uterus femoris]. Et respondebit mulier: Amen, amen. Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, et debilit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congressit, et dabit ei bibere. Quas cum exhausserit, tollet sacerdos de manu ejus sacrificium zelotypiae, et elevabit illud coram Domino, imponetque super altare: ita duntaxat ut prius pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur, et incendat super altare: et sic potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cum biberit, si polluta est, et contempto viro, adulteri rea, pertransibunt eam aquae maledictionis, et inflato ventre, computrescet femur [h. et dirupto utero cadet femur ejus]: critque mulier in maledictionem, et in exemplum omni populo [h. in maledictionem in medio populi sui]. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, et faciet liberos. Ista est lex zelotypiae. Si declinaverit mulier a viro suo, et si polluta fuerit, maritusque zelotypiae spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, et fecerit ei sacerdos juxta omnia quae scripta sunt: maritus absque culpa erit, et illa recipiet iniquitatem suam [h. mulier recipit iniquitatem suam].

T. IV, B. XIII, C. XVII, Cap. VI. — Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere ad filios Israel, et dices ad eos: Vir, sive mulier, cum fecerint votum, ut sanctificentur, et se voluerint Domino consecrare: vino, et omni quod inebriare potest, abstinebunt. Aetum ex vino, et ex qualibet alia potione, et quidquid de uva exprimitur, non bibent: uvae recentes siccasque non comedent cunctis diebus, quibus ex voto Domino consecrantur: quidquid ex vinea esse potest, ab uva passa usque ad acinum non comedent. Omni tempore separationis suae (2) novacula non transit super caput ejus, usque ad completum diem, quo Domino con-

Certe et Hebraeus in prima persona isdem prope verbis legit: וְשֵׁי אֵזְבֵּי חַיִּים אֵי שֶׁן חַיִּים.

(2) Manuscripti libri hunc versiculum duobus vel tribus modis legunt: plures sic habent, « omnes dies separationis suae sanctus erit Domino ». Alii vero,

secratur. Sanctus erit, crescente caesarie capitis ejus. Omni tempore consecrationis suae super mortuum non ingreditur, nec super patris quidem et matris et fratris sorisque funere contaminabitur, quia consecratio Dei super caput ejus est. Omnes dies [h. Omnibus diebus] separationis suae sanctus erit Domino (1). Sin autem mortuus fuerit subito quispiam coram eo [h. super eum], polluetur caput consecrationis ejus: quod radet illico in eadem die purgationis suae, et rursum septima. In octava autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbae sacerdoti in introitu federis testimonii. Facietque sacerdos unum pro peccato, et alterum in holocaustum, et deprecabitur pro eo, quia peccavit super mortuo [h. super anima]: sanctificabitque caput ejus in die illo: et consecrabit Domino dies separationis illius [h. sanctificabitque caput suum in die illa, et consecrabit Domino dies separationis suae], offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen ut dies priores iriti fiant; quoniam polluta est sanctificatio ejus. Ista est lex consecrationis. Cum dies, quos ex voto decreverat, complebuntur, adducet eum ad ostium tabernaculi federis, et offeret oblationem ejus Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, et ovem anniculum immaculatum pro peccato, et arietem immaculatum, hostiam pacificorum, canistrum quoque panum azymorum, qui conspersi sint oleo, et lagana absque fermento uncta oleo, ac libamina singulorum: quae offeret sacerdos coram Domino, et faciet tam pro peccato, quam in holocaustum. Quatuor vero immolabit hostiam pacificorum Domino, offerens simul canistrum azymorum, et libamenta quae ex more debentur. Tunc radet Nazarei (Vulg. radetur Nazareus) ante ostium tabernaculi federis caesariam consecrationis ejus, tolletque capillos ejus, et ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum. Et armum coctum arietis, tortamque absque fermento unam de canistro, et lagana azymum unum, et tradet in manu Nazareae, postquam rasum fuerit caput ejus. Susceptaque rursum ab eo, elevabit in conspectu Domini: et sancti-

« omnis dies separationis suae, etc. » Regius denique, de quo supra dictum est, legit cum Vulgata Latina, « omnibus diebus separationis suae, etc. » Variantes autem hujusmodi lectiones complectitur canon Hebraeus, docens quid juxta Hebraeos legere debeat. Mart. — Frustra Martianeus reposuit « omnis », perinde

ficata sacerdotis erunt, sicut pectuseculum, quod separari jussum est, et femur. Post haec potest bibere Nazareus vinum. Ista est lex Nazareae, cum voverit oblationem suam Domino tempore consecrationis suae, exceptis his quae invenerit manus ejus. Juxta quod mente devoverat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suae. B. XIV, C. XVIII. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere Aaron et filiis ejus: Benedicetis filiis Israel, et dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, et custodiat te. Ostendat Dominus faciem suam tibi, et miseretur tui [h. illuminet Dominus faciem suam super te, et miseretur tui]. Convertat Dominus vultum suum ad te, et det tibi pacem. Invocabuntque nomen meum super filios Israel, et ego benedicam eis.

T. V, B. XV, Cap. VII. — Factum est autem in die, qua complevit Moses tabernaculum, et crevit illud: unxitque, et sanctificavit, eum omnibus vasis suis, altare similiter et omnia vasa ejus: obtulerunt principes Israel et capita familiarum, qui erant per singulas tribus, perfecti eorum, qui numerati fuerant, munera coram Domino, sex plaustra tecta cum duodecim bobus: unum plaustrum obtulere duo duces, et unum bovem singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi. Ait autem Dominus ad Moysen: Suscipe ab eis ut servant in ministerio tabernaculi testimonii (Vulg. tac. testimonii), et trades ea levitis juxta ordinem ministerii sui. Itaque cum suscepisset Moses plaustra et boves, tradidit eos levitis. Duo plaustra et quatuor boves dedit filiis Gerson, juxta id quod habebant necessarium. Quatuor alia plaustra et octo boves dedit filiis Merari, secundum officia et cultum suum, sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis. Filiis autem Caath non dedit plaustra et boves [h. non habet]: quia in sanctuario serviunt et onera propriis portant humeris. B. XVII. Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua unctum est, oblationem suam ante altare. C. XIX. Dixitque Dominus ad Moysen: Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris. Primo die obtulit oblationem suam Naasson filius Aminadab de tribu Juda: fueruntque in

atque aliud sonet ac « omnes », cum idem sit tamen, nec nisi veteris pronuntiationis, quae I et E litteras promiscue mutat, ratione distent. Codex Urbinae clarius habet « omnibus diebus, etc. »

(1) Voir la note précédente.

ea acetabulum argenteum pondo centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos, iuxta pondus sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium: mortariolum ex decem siclis [non habet] aureis, plenum incenso; bovem (*Vulg. add. de armento*), et arietem, et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato: et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc est oblatio Naasson filii Aminadab. Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu [h. non habet] Issachar, acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, iuxta pondus sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium: mortariolum aureum habens decem siclos [h. aureos], plenum incenso; bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato; et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Nathanael filii Suar. Tertio die princeps filiorum Zabulon, Eliab filius Helon, obtulit acetabulum argenteum, appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium; mortariolum aureum appendens decem siclos [h. aureos], plenum incenso; bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato, et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc est oblatio Eliab filii Helon. Die quarto princeps filiorum Ruben, Elisur filius Seducer, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium; mortariolum aureum appendens decem siclos [h. aureos], plenum incenso; bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato, et in hostias [h. sacrificium] pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Elisur filii Seducer. Die quinto princeps filiorum Simeon, Selumiel (*Vulg. Salamiel*) filius Surisaddai, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus

sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium; mortariolum aureum appendens decem siclos [h. aureos], plenum incenso; bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum; hircumque pro peccato et in hostias [h. sacrificium] pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Selumiel (*Vulg. Salamiel*) filii Surisaddai. Die sexto princeps filiorum Gad, Eliasaph filius Dehuel, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium; mortariolum aureum appendens decem siclos [h. semper habet, decem aureos], plenum incenso; bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato; et in hostiam [h. semper habet, in sacrificium] pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Eliasaph filii Dehuel. Die septimo princeps filiorum Ephraim, Elisama filius Anmiud, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium; mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso; bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato; et in hostias pacificorum, boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Elisama filii Anmiud. Die octavo princeps filiorum Manasse, Gamaliel filius Phadassur, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium, et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato; et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadassur. Die nono princeps filiorum Benjamin, Abidam filius Gedeonis, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium;

mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso; bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato; et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Abidam filii Gedeonis. Die decimo princeps filiorum Dan, Abiezer filius Amisaddai, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium; mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso; bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato; et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Abiezer filii Amisaddai. Die undecimo princeps filiorum Aser, Phagabiel filius Achran, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium; mortariolum aureum, appendens decem siclos, plenum incenso; bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato, et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Phagabiel filii Achran. Die duodecimo princeps filiorum Nephthali, Abira filius Henan, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarii, utrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium;

mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso; bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato, et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Ahira filii Henan. C. XX. Hæc in dedicatione altaris oblata sunt a principibus Israel in die, qua consecratum est. Acetabula argentea duodecim, phialæ argenteæ duodecim, mortariola aurea duodecim, ita ut centum triginta siclos argenti haberet unum acetabulum, et septuaginta siclos una phiala, id est, in commune vasorum omnium ex argento sicli duo millia quadringenti, pondere sanctuarii. Mortariola aurea duodecim plena incenso, denos siclos appendentia pondere sanctuarii, id est, simul auri sicli centum viginti; boves de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, et libamenta eorum; hirci duodecim pro peccato. Hostiæ [h. sacrificium] (*Vulg. In hostias*) pacificorum, boves viginti quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicatione altaris, quando unctum est [h. postquam unctum est]. B. XVII. Cumque ingrederetur Moses tabernaculum foderis, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio, quod erat super area testimonii inter duos Cherubim, unde et loquebatur ei.

Cap. VIII. — Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere Aaron, et dices ad eum: Cum posueris septem lucernas, contra eam partem (1), quam candelabrum respicit, lucere debebunt. Feclique Aaron, et imposuit

(1) In editis ac mss. aliquotlibris sequuntur isthæc: « Candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur præcipit, ut lucernæ contra boream e regione respiciant ad mensam panum propositionis ». Quæ verba in editione bibliorum suorum Robertus Stephanus, ac theologi Lovanienses obelo prænotarunt: idque merito, nullum enim additamentum hujus vestigium exstat nec in canone Hebr. verit. nec in multis aliis Latinis codicibus vetustissimis et optime notæ, puta regis, Colbertinis, Corbeiensibus, S. Germ. a Pratis, etc. Sed neque aliquid horum reperies in textu Hebræo, vel in Samaritano: non denique apud interpretes LXX, Chald. Syr. ant Arab. Crederim majiori ex parte fuisse mutata et cap. xi. Exodi, vers. 22, huc vero translata paucis ad sensum mutatis et superadditis. Hinc conjectura favel ipsimet additamentum, quod non uno modo, nec eisdem verbis conceptum reperitur in mss. Nam in

codice num. 3 S. Germani a Pratis ita legitur: « Loquere Aaron, et dices ad eum, ut eum posterit septem lucernas, candelabrum in australi parte erigat. Hoc igitur præcipit ut lucernæ contra boream e regione respiciant ad mensam panum propositionis; contra eam partem, que candelabrum respicit, lucere debebunt ». In alio autem codice, n. 5: « Loquere Aaron, et dices ad eum: Cum posueris septem lucernas candelaborum, in australi parte erige eas. Hoc igitur præcipit ut lucernæ, etc. » Porro in canone sensus iste est, cum posueris lucernas, versus eam partem que respondet fronti candelabri, lucere debebunt, id est, rostra, in quibus ethychni sunt, habebunt antrosorum spectantia. MARK.

— Urbiana ms. addit, candelabrum in australi parte erigat. Hoc igitur præcipit, ut lucernæ contra boream e regione respiciant ad mensam panum pro-

lucernas super candelabrum, ut præceperat Dominus Mosi. Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius stipes, quam cuncta quæ ex utroque calamorum latere nascebantur juxta exemplum quod ostendit Dominus Mosi, ita operatus est candelabrum. B. XVIII, C. XXI. Et locutus est Dominus ad Mosen, dicens: Tolle levitas de medio filiorum Israel, et purificabis eos juxta hunc ritum: Aspergantur aqua lustrationis, et radant omnes pilos carnis suæ. Cumque laverint vestimenta sua, et mundati fuerint, tollant bovem de armento, et libamentum ejus similam oleo conspersam; bovem autem alterum de armento tu accipies pro peccato, et applicabis levitas coram tabernaculo fœderis, convocata omni multitudine filiorum Israel. Cumque levitæ fuerint coram Domino, ponent filii Israel manus suas super eos. Et offeret [h. elevabit] Aaron levitas, munus in conspectu Domini a filiis Israel, ut serviant in ministerio ejus. Levitæ quoque ponent manus suas super capita boum, e quibus unum facies pro peccato, et alterum in holocaustum Domini, ut depreceris pro eis. Staturesque levitas in conspectu Aaron et filiorum ejus, et consecrabis oblatos Domino, ac separabis de medio filiorum Israel, ut sint mei. Et postea ingredientur tabernaculum fœderis (1) [h. semper habet tabernaculum placiti] ut serviant mihi. Sicque purificabis et consecrabis eos in oblationem Domini [h. non habet Domini], quoniam dono donati sunt mihi a filiis Israel. C. XXII. Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vulvam in Israel, accepi eos. Mea sunt omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus quam ex jumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi eos mihi, et tuli levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel; tradidique eos dono Aaron et filiis ejus de medio filiorum Israel (2), ut serviant mihi pro filiis Israel in tabernaculo fœderis et orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere

positionis»; quod quidem additamentum et paulo diversis verbis in aliis mss. Martianæus invenit, et præterunt Vulgati libri, jamdudum vero olim theologi Lovanienses obelo prænotarunt.

(1) Monet hic scholion marginale, textum Hebraicum, pro «tabernaculo fœderis», semper habere «tabernaculum placiti». In Hebræo quidem legitimus semper **אהל מועד**, «*ohel moed*»; **מִוּעֵד**, «*moed*» vero ab Hieronymo «placitum» interpretatur lib. I Regum, cap. xx, 35, et alibi: unde non improbabile sumitur argumentum, scholia marginalia canonis

ad sanctuarium [h. et orent pro filiis Israel, ne sit in filiis Israel plaga, cum accesserint filii Israel ad sanctuarium]. Feceruntque Moses et Aaron et omnis multitudo filiorum Israel super levitis quæ præceperat Dominus Mosi: purificati quoque sunt, et laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos Aaron in conspectu Domini, et oravit pro eis, ut purificati ingrederentur ad officia sua [h. ut purificarentur. Et post hæc ingressi sunt levitæ ad officia sua] in tabernaculum fœderis coram Aaron et filiis ejus. Sicut præceperat Dominus Mosi de levitis, ita factum est. C. XIX, C. XXIII. Locutusque Dominus ad Mosen, dicens: Hæc est lex levitarum: A viginti quinque annis et supra ingredientur, ut ministrent in tabernaculo fœderis. Cumque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servitæ cessabunt: eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa [h. non habet] non faciant. Sic dispones levitis in custodiis suis.

T. VI, B. XX, C. XIX, Cap. IX. — Locutus est Dominus ad Mosen in deserto Sinai, anno secundo postquam egressi sunt de terra Ægypti, mense primo, dicens: Faciant filii Israel phase in tempore suo, quarta decima die mensis hujus ad vesperam, juxta omnes cæremonias et justificationes ejus. Præcepitque Moses filiis Israel, ut facerent phase. Qui fecerunt tempore suo, quarta decima die mensis ad vesperam, in monte Sinai [h. in deserto Sinai]. Juxta omnia quæ mandaverat Dominus Mosi, fecerunt filii Israel. C. XXV. Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere phase in die illo, accedentes ad Mosen et Aaron dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis. Quare fraudamur ut non valeamus offerre oblationem Domino in tempore suo inter filios Israel? Quibus respondit Moses: State ut consulam quid præcipiat Dominus de vobis. C. XXVI. Locutusque est Dominus ad

Hebr. verit. auctorem habuisse eundem Hieronymum. MART.

— Idem ms. «ingrediantur». Quod adnotat scholiastes semper in Hebræo haberi «tabernaculum placiti», id est **מִוּעֵד**, Hieronymus plerumque «testimonium», aut «fœderis» verit, rarius «placiti». Et potuit tamen ex hoc ipso putare Martianæus auctorem scholiorum Hieronymum.

(2) In Vulgatis, «de medio populi, ut serviant mihi pro Israel».

Mosen, dicens: Loquere filiis Israel: Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciat phase Domino (1) mense secundo, quarta decima die mensis ad vesperam, cum azymis et lactucis agrestibus [h. non habet] comedent illud: non relinquent ex eo quidpiam usque mane, et os ejus non confringunt, omnem ritum phase observabant. Si quis autem et mundus est, et in itinere non fuit, et tamen non fecit phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit. Peregrinus quoque et advena (2) si fuerit apud vos [h. advena quoque qui peregrinabitur apud vos], faciet phase Domino juxta cæremonias et justificationes ejus. Præceptum idem erit apud vos tam advenæ quam indigenæ. B. XXI. Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque mane. Sic fiebat jugiter: per diem operiebat illud nubes, et per noctem quasi species ignis. B. XXII, C. XXVII. Cumque ablata fuisset nubes quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israel, et in loco ubi stetit nubes, ibi castrametabantur. Ad imperium Domini proficiscebantur, et ad imperium illius fiebant tabernaculum [h. castrametabantur]. Cunctis diebus, quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco; et si evenisset ut multo tempore maneret super illud, erant filii Israel in excubiis Domini, et non proficiscebantur quotquot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria [h. proficiscebantur, et ad imperium Domini castrametabantur], et ad imperium illius deponabant. Si fuisset nubes a vespere usque mane, et statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: et si post diem et noctem recessisset, dissipabant tentoria [h. proficiscebantur]. Si biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filii Israel in eodem loco, et non proficiscebantur: statim autem ut recessisset, movebant castra [h. non habet]. Per verbum Domini fiebant tentoria [h. castrametabantur], et per verbum illius proficiscebantur; erantque in

excubiis Domini juxta imperium ejus per manum Mosi.

B. XXIII, C. XXVIII, Cap. X. — Locutusque est Dominus ad Mosen, dicens: Fac tibi duas tubas [h. tibias] argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra. Cumque increpueris [h. increpauerint] tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis. Si semel clangueris, venient ad te principes, et capita multitudinis Israel. Sin autem prolixior atque concisus clangor increpuerit [h. Si una illarum clanguerint, venient ad te principes, capita multitudinis Israel: sin autem concisus clangor increpuerit], movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam. In secundo autem sonitu et pari ululatu tubæ levabant tentoria [h. castra] qui habitant ad meridiem, et juxta hunc modum reliqui facient, ululantibus tubis in profectiorem. Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, et non concise ululabunt. Filii autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris. Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes, qui dimicant adversum vos, clangentis ululantibus tubis, et erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut erumini de manibus inimicorum vestrorum. Si quando habebitis epulum, et dies festos, et calendas, canetis tubis super holocaustis et pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri [h. in recordationem in conspectu Dei vestri]. Ego Dominus Deus vester. T. VII, B. XXIV, C. XXIX. Anno secundo, mense secundo, vicesima die mensis, elevata est nubes de tabernaculo fœderis [h. testimonii]: profectique sunt filii Israel per turmas suas de deserto Sinai, et recubuit nubes in solitudine Pharan: moveruntque castra primi juxta imperium Domini in manu Mosi. Filii Juda per turmas suas: quorum princeps erat Naasson filios Aminadab. In tribu filiorum Issaehar fuit princeps Nathanael filius Suar. In tribus Zabulon erat princeps Eliab filius Helon. Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filii Gerson et Merari. Profectique sunt et filii Ruben, per turmas et ordinem suum:

(1) Mss. et canon «faciet phase Domini»; quod perinde est, quia **לָרֵד**, «Ladonai» potest interpretari, et «Domino» et «Domini», ut norunt lingue Hebraice periti. MART.

(2) Urbina ms. «peregrina vero et advena» mox cum aliis, «faciet phase Domini», pro Domino.

quorum princeps erat Elisur filius Sedeur. In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Selumiel filius Surisaddai. Porro in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Dehuel. Profectique sunt et Caathite portantes sanctuarium [h. Et erigebant tabernaculum donec venirent, id est, erigebant tabernaculum filii Gerson et Merari, donec venirent Caathite]. Tandiu tabernaculum portabatur donec venirent ad erectionis locum. Moverunt castra et filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammid. In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamahel filius Phadassur. Et in tribu Benjamin dux (*Vulg. add. erat*) Abidan filius Gedeonis. Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Abiezer filius Amisaddai. In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phagahiel filius Achran. Et in tribu filiorum Nephthali princeps Abira filius Henan. Hæc sunt castra [h. Hæc sunt profectioes], et profectioes filiorum Israel per turmas suas, quando egrediebantur. B. XXV, C. XXX. Dixitque Moses Hobab filio Raguel Madianiti, cognato suo: Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, ut beneficiamus tibi: quia Dominus bona promisit Israel. Cui ille respondit: Non vadam tecum, sed revertar in terram meam, in qua natus sum. Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, et eris ductor noster [h. Tu enim nosti quomodo in deserto castrametati sumus, et eris nobis ut oculi]. Cumque nobiscum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis daturus (*Vulg. traditurus*) est Dominus, dabimus tibi. B. XXVI. Profecti sunt ergo de monte Domini viam trium dierum, arcaque fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres providens castrorum locum. Nubes quoque Domini super eos erat per diem, cum incederent. Cumque elevaretur arca, dicebat Moses: Surge, Domine, et dissipentur inimici tui, et fugiant qui oderunt te, a facie tua. Cui autem deponeretur, aiebat: Revertere, Domine, ad multitudinem exercitus Israel.

(1) Nonnulli codices mss. legunt cum canone Hebr. veritatis, « desiderio carniū »: sed illud « carniū » marum est additamentum marginale, xponens quo desiderio vulgus flagaverit. Translatum est autem in sacrum contextum librorum imperitia, uti scire licet et ms. biblicorum regio codice

B. XXVII, C. XXXI, Cap. XI. — Interea ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominum. Quod eum audisset Dominus, iratus est. Et accensus in eos ignis Domini devoravit extremam castrorum partem. Cumque clamasset populus ad Mozen, oravit Mozes ad Dominum, et absorptus est ignis. Vocavitque nomen loci illius, Incensio: eo quod incensus fuisset contra eos ignis Domini. B. XXVIII, C. XXXII. Vulgus quippe promiscuum, quod ascenderat cum eis, flagravat desiderio (1), sedens et flens, junctis sibi pariter filii Israel, et ait: Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, et pepones, porrique et cepæ, et alia. [h. Nunc autem anima nostra arida est]. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi man. C. XXXIII. Erat autem man quasi semen coriandri, coloris bdellii. Circumbatque populus, et colligans illud, frangebatur mola, sive ferebat in mortario, coquens in olla, et faciens ex eo tortillas saporis quasi panis oleati. Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter et man. Audivit ergo Mozes flentem populum per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor Domini valde: sed et Mosi intoleranda res visa est. Et ait ad Dominum: Cur affixisti servum tuum? Quare non invenio gratiam coram te? Et cur imposuisti pondus universi populi hujus super me? Nunquid ego concepimus omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, et defer in terram, pro qua jurasti patribus eorum? Unde mihi carnes, ut dem tantæ multitudini? Flent contra me, dicentes: Da nobis carnes, ut comedamus. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis mihi est. Sin aliter tibi videtur, obsecro [h. Si sic mihi facturus es, obsecro], ut interficias me, et inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis. B. XXIX. Et dixit Dominus ad Mozen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri: et duces eos ad

n. 3563, in quo vox « carniū » scripta erat in margine præcedentibus duobus punctis, que ibidem adhuc supersunt, quamvis nomen « carniū » expunctum sit omnino ut alienum a textu. Marr. — Addit Urbinas ms. « carniū » quam vocem et in suis codd. Martianeus invenit.

ostium tabernaculi fœderis [h. ad tabernaculum fœderis], faciesque tibi stare tecum, ut descenda, et loquar tibi: et auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, et non tu solus graveris. Populo quoque dices: Sanctificamini cras, et comedetis carnes. Ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis escas carniū? Bene nobis erat in Ægypto. Ut det vobis Dominus carnes, et comedatis [h. Dabit quoque Dominus vobis carnes, et comedetis]: non uno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem, sed usque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, et vertatur in nauseam, eo quod repuleritis Dominum, qui in medio vestri est, et fieveritis coram eo dicentes: Quare egressi sumus ex Ægypto? C. XXXIV. Et ait Mozes: Sexcenta millia peditum hujus populi sunt. Et tu dices: Dabo eis escam carniū mense integro? Nunquid ovium et boum multitudo caedetur, ut possit sufficere ad cibum? Vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient? Cui respondit Dominus: Nunquid manus Domini invalida est? Jam nunc videbis utrum meus sermo opere compleatur. B. XXX, C. XXXV. Venit igitur Mozes, et narravit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus populi (*Vulg. Israel*), quos stare fecit circa tabernaculum. Descenditque Dominus per nubem, et locutus est ad eum auferens de spiritu, qui erat in Mose, et dans septuaginta viros. Cumque requievissent in eis spiritus, prophelaverunt, nec ultra cessaverunt [h. et non cessaverunt]. Remanserant autem in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, et alter Medad, super quos requievit spiritus. Nam et ipsi descripti fuerant, et non exierant ad tabernaculum. Cumque prophetarent in castris, cucurrit puer, et nuntiavit Mosi, dicens: Eldad et Medad prophetant in castris. Statim Josue filius Nun, minister Mosi, electus e pluribus, ait: Domine mi Mose, prohibe eos [h. reclude eos (1)]. At ille: Quid, inquit, æmularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus spiritum suum? B. XXXI. Reversusque est Mozes, et majores natu Israel in castra. Ventus autem egrediens a Domino,

arreptas trans mare coturnices detulit, et demisit in castra itinere quantum uno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram [h. ex omni parte castrorum per circuitum, et duorum cubitorum altitudine super faciem terræ]. Surgens ergo populus toto die illo, et nocte, ac die altero, congregavit coturnicum, qui parum, decem coros [h. qui parum decem aggeres, qui Hebraice dicuntur hamarim], et sicaverunt eas per gyrum castrorum. Adhuc carnes erant in dentibus [h. inter dentes] eorum, nec defecerat hujusmodi cibus: et ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis. Vocatusque est ille locus, Sepulera concupiscentiæ: ibi enim sepeliverunt populum qui desideraverat. T. VIII. Egressi autem de Sepulcris concupiscentiæ venerunt in Asaroth, et manserunt ibi.

B. XXXII, C. XXXVI, Cap. XII. — Locutaque est Maria et Aaron contra Mozen propter uxorem ejus Æthiopiassam, et dixerunt: Num per solum Mozen locutus est Dominus? Nonne et nobis similiter est locutus? Quod eum audisset Dominus (erat enim Mozes vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra), statim locutus est ad eum, et ad Aaron et ad Mariam: Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum fœderis. Cumque fuisset egressi, descendit Dominus in columna nobis, et stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron et Mariam. Qui cumissent, dixit ad eos: Audite sermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis servus meus Mozes, qui in omni domo mea fidelissimus est: ore enim ad os loquor ei, et palam, et non per enigmata, et figuras Dominum videt [h. et figuram Domini aspexit]. Quare ergo non timuistis detrahere servo meo Mosi? Iratusque contra eos, abiit: nubes quoque recessit, que erat super tabernaculum: et ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix. Cumque respexisset eam Aaron, et vidisset perfusam lepra, ait ad Mozen: Obsecro, domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod stulte commisimus, ne fiat hæc quasi

(1) Hebraice כָּלָא, « kelaem », sive « chejaem »; quod Chaldeus vertit אַסְרִינָא, « asarim », id est, « mitte eos in carcerem », sive « reclude eos » juxta scholion. Porro verbum כָּלָא, « chala » vel « cala », Hieronymus sæpissime interpretatur « prohibere »

aut « claudere », et כָּלָא, « calu », apud eum in prophetis significat clausuram seu carcerem. Nihil igitur obstat, quin scholion istud vere sit Hieronymianum. MART.